

Republika Francuska w obliczu działalności terrorystycznej i dezinformacyjnej Państwa Islamskiego

dr Aleksander Olech, dr Sylwia Gliwa

15.09.2020

Artykuł w skrócie:

- Narodziny i rozwój Państwa Islamskiego, oprócz podboju nowych ziem, prób stworzenia własnego państwa i rekrutacji zwolenników w Europie, przyniosły dużą aktywność terrorystów w mediach społecznościowych.
- W latach 2015-2019 Republika Francuska była najczęściej atakowanym przez Państwo Islamskie krajem w Europie – zarówno poprzez działalność dezinformacyjną jak i zamachy terrorystyczne.
- W celu wzmocnienia systemów antyterrorystycznych i antypropagandowych w Polsce, należy wziąć pod uwagę doświadczenia Francji oraz przeanalizować pojawiające się zagrożenia w Europie.

Wstęp

Na przestrzeni ostatnich dwudziestu lat nastąpiło zderzenie kultur (europejskiej i arabskiej) oraz religii (chrześcijaństwa i islamu), a Europa doświadczyła licznych aktów terrorystycznych. Europejczycy zmagają się zarówno z zamachami terrorystycznymi, samą groźbą ich przeprowadzenia oraz w bardzo dużej mierze z działaniami propagandowymi, prowadzonymi głównie za pośrednictwem mediów społecznościowych. Statystyki przygotowywane przez Europol wskazują, że Europa zмага się przede wszystkim z terroryzmem umotywowanym religijnie, nacjonalistycznie i separatystycznie. Ponadto, działania o charakterze terrorystycznym podejmują sprawcy o przekonaniach lewicowych, prawicowych lub tzw. terroryści jednej sprawy (single-issue terrorism). Jednak oprócz „offlinowych” przejawów działania terrorystów, ważnym koniecznym elementem badania bezpieczeństwa państwa i samego zjawiska terroryzmu jest działalność „online” poszczególnych grup terrorystycznych. Skupia się ona na kilku ważnych celach, do których zalicza się m.in. zastraszanie ludności cywilnej, zdobywanie nowych zwolenników czy szerzenie dezinformacji pomiędzy poszczególnymi państwami. Szczególnym przypadkiem, który omawiamy jest w niniejszej analizie, jest Państwo Islamskie (ISIS), z uwagi na jego bardzo dużą aktywność zarówno w sferze „offline” jak i „online”. Obszarem wzmożonej aktywności ISIS jest właśnie Republika Francuska, która jest przy tym jednym z najbardziej pokrzywdzonych („doświadczonych”) państw pod względem aktów terrorystycznych w Europie.

Odnosząc się do współczesnych francuskich definicji terroryzmu, można w nich odnaleźć określenia o przestępstwach przeciwko życiu i zdrowiu ludzkiemu, z naruszeniem prawa krajowego lub międzynarodowego. Oznacza to rozróżnienie między: atakami na cywilów i wojskowych, miejscem ataku (region, w którym toczy się wojna lub np. kraj europejski niezaangażowany w konflikt zbrojny), oraz celem politycznym (intencją jest, aby poprzez terroryzowanie ludności cywilnej wpływać na politykę państwa lub ją zmieniać). Terroryzmem jest także stosowanie przemocy przez niektóre organizacje polityczne, które chcą w ten sposób osiągnąć swoje cele, takie jak wywołanie presji na rządzie, przymuszanie ludności do posłuszeństwa, wymuszanie pieniędzy, lub promowanie swoich ideologii. Terroryzm może przybrać formę zamachów, zabójstw, porwań, sabotażu, szantażu, aktów zbrodni, gróźb, itp. Oprócz bezpośredniego zabicia ofiar, terroryści usiłują oddziaływać na opinię publiczną, aby przerażać i wytwarzać atmosferę terroru i strachu. Problematyka terroryzmu stała się niezwykle rozpowszechnionym tematem badawczym po atakach z 11 września 2001 roku w Stanach Zjednoczonych. Pomimo faktu, że terroryzm wydaje się być zjawiskiem, które zostało przebadane już bardzo dogłębnie, to jednak wciąż stanowi niezwykle rozwojowy obiekt zainteresowań badaczy. Dzieje się tak z pewnością nie tylko z uwagi na powstanie i schyłek (ale nie upadek) tzw. Państwa Islamskiego, ale przede wszystkim na stosowanie przez organizacje terrorystyczne najnowszych technologii, w tym mediów społecznościowych. Oba te czynniki pozwoliły przenieść zjawisko terroryzmu w nowy wymiar, który można określić mianem „cyberrewolucji” lub „cyberterroryzmu”.

ISIS – Organizacja terrorystyczna i dezinformująca

Po powstaniu Państwa Islamskiego (PI) określanego też jako Islamic State of Iraq and the Levant (ISIL) i Islamic State of Iraq and Syria (ISIS), zmieniło się postrzeganie grup terrorystycznych oraz sposobu w jaki zdobywają władzę. Grupa ta ogłosiła się światowym kalifatem w czerwcu 2014 roku, domagając się religijnej, politycznej i militarnej władzy nad wszystkimi muzułmanami na świecie.

Tylko w latach 2015-2019, zgodnie z danymi przekazanymi przez Europol, odnotowano ponad 100 ataków terrorystycznych umotywowanych ideologią dżihadystyczną (islamistyczną) we Francji. Warto odnotować, że lata 2015-2017 to apogeum rozwoju ISIS i jego działalności

w tym państwie. Oprócz tego, w 2018 i 2019 roku Francja odnotowała największą liczbę aresztowań osób podejrzanych o działania terrorystyczne w Unii Europejskiej.

Państwo Islamskie, poprzez nagrania video i oświadczenia, wielokrotnie wzywało do zabijania Amerykanów, Francuzów, Brytyjczyków oraz ich sojuszników podkreślając, że jest to obowiązek każdego muzułmanina, bez znaczenia na to, gdzie mieszka. ISIS, wykorzystując propagandę do poszukiwania tzw. samotnych wilków, nawoływało – i wciąż nawołuje – swoich zwolenników do działania we własnych krajach, korzystając z dostępnych im środków. Zamachowcy zachęcają się nawzajem przypominając, że do skutecznego ataku nie jest potrzebny wyrafinowany sprzęt i pieniądze – drugą osobę, jak wskazują, można zabić kamieniem, nożem, czy improwizowaną bronią. Nieszablone działania, improwizacja i zachęcanie do indywidualnych ataków stały się jedną z przyczyn eskalacji zagrożeń terrorystycznych. Atak może nastąpić niespodziewanie i nie są do niego potrzebne materiały wybuchowe ani karabiny maszynowe. Każdy bez wyjątku może się wyposażyć w ostry przedmiot i przeprowadzić atak w centrum miasta. Użycie w ataku łatwo dostępnej broni (narzędzia) powoduje dodatkowe niepewność i panikę, a w następstwie wszechobecny strach, do którego terroryści dążą. Uzyskiwanie przewagi psychologicznej oraz poczucie „braku wiedzy i świadomości” o możliwych przyszłych atakach stanowi największy atut w ich rękach.

Przyczyn zamachów terrorystycznych, do których dochodzi na terytorium Republiki Francuskiej doszukują się specjaliści ds. bezpieczeństwa na całym świecie. Najczęściej poruszaną kwestią są działania podejmowane przez wojska francuskie w Afryce. Pojawia się wiele sprzecznych informacji, jeśli chodzi o sposób prowadzenia walk oraz współpracę z rządami byłych kolonii, które pragnęły uzyskać niepodległość. Rząd Rwandy otwarcie mówi o ludobójstwie, gwałtach i ukrywaniu zbrodniarzy wojennych przez oddziały francuskie. Ruchy wojskowe Francuzów w Algierii, są opisywane równie negatywnie. Dziesiątki lat, przez które kraj ten okupował Afrykę Zachodnią, Północną i Środkową, odcisnęły trwałe ślady na postrzeganiu rządu francuskiego i jego polityki międzynarodowej przez mieszkańców Czarnego Łądu. Kilkudziesięciu terrorystów, którzy dokonali ataków we Francji pochodziło z Algierii, Maroka i Tunezji – dawnych protektoratów francuskich w Afryce.

Uznaje się, że swoją obecność w Europie w XXI wieku poprzez ataki terrorystyczne lub działalność o charakterze terrorystycznym zaznaczyły cztery organizacje dżihadystyczne oraz jedna grupa nieformalna:

- Al-Kaida (Al-Qā'ida, w tym także Al-Shabaab, Al.-Nusrah Front, AQIM).
- Państwo Islamskie (Islamic State of Iraq and the Levant).
- Boko Haram.
- Talibowie (The Taliban).
- Samotne Wilki (terroryści nienależący do żadnej z ww., organizacji, ale mający np. podobne umotywowania).

Cztery organizacje wymienione powyżej były odpowiedzialne za około 70% zabójstw o charakterze terrorystycznym na świecie w latach 2015-2019. We Francji współcześnie (2020 r.) operuje głównie Państwo Islamskie. Organizacja ta jest odpowiedzialna za blisko 52% zabójstw w atakach terrorystycznych w Republice Francuskiej w latach 1979-2019.

Media społecznościowe jako nośnik działań propagandowych. Społeczeństwo francuskie w obliczu działań ISIS w obszarze online

Działania tzw. Państwa Islamskiego, oprócz tradycyjnie rozumianej działalności w postaci krwawych i głośnych aktów terroryzmu, widoczne są również online. W wypadku nowoczesnych środków komunikacji, w tym mediów społecznościowych, oprócz pozytywnych aspektów ich funkcjonowania, należy przeanalizować i zwrócić uwagę również na negatywną stronę ich wykorzystania. Wraz ze wzrostem ich znaczenia oraz wszechobecną cyfryzacją społeczeństwa, stały się one silną tubą przekazu treści nieprawdziwych, rozpowszechniania tzw. fake newsów oraz prowadzenia propagandy i dezinformacji. O tym jaką siłę posiadają media (w tym wypadku tradycyjne) wiedział już Ajman az-Zawahiri, piastujący niegdyś stanowisko prawej ręki Osamy ibn Ladina, który w liście do Abu Musaba az-Zarkawiego (będącego wtedy liderem Al-Kaidy w Iraku), napisał znamienne słowa: *„jesteśmy w trakcie bitwy i więcej niż połowa działań ma miejsce w mediach. A my jesteśmy w połowie walki o serca i umysły naszej Ummy”*. Stwierdzenie to nabrało niemalże stuprocentowego potwierdzenia kilka lat później, zaraz po tym, kiedy staliśmy się naoczniymi świadkami rozwoju mediów społecznościowych.

38 milionów Francuzów, co stanowi około 58% ogółu ludności kraju, jest aktywnymi użytkownikami mediów społecznościowych. Do najpopularniejszych platform wykorzystywanych we Francji należy YouTube, Facebook, FB Messenger, Instagram,

WhatsApp oraz Snapchat. Największą grupą użytkowników mediów społecznościowych są osoby w przedziale 25-34 lata (26% z całej grupy użytkowników mediów społecznościowych). Dwoma dużymi grupami czynnych uczestników są również osoby w przedziale wiekowym 18-24 lata i 35-44 lata (stanowiących równo po 19% wszystkich użytkowników). Z zaprezentowanych danych wynika, że użytkownicy mediów społecznościowych w przedziale 18-34 lata, stanowią 26% całości populacji Francji. Osoby właśnie w tym wieku są potencjalnie najbardziej interesującymi celami rekrutacji Państwa Islamskiego. Dotyczy to zarówno kobiet jak i mężczyzn, dla których ISIS jasno precyzuje cele oparte na tradycyjnym modelu ról. Dla kobiet są to zwiększanie populacji i zapewnianie potrzeb społecznych, natomiast dla mężczyzn – walka w imieniu nowej ojczyzny. Reasumując, ponad jedna czwarta ludności Francji była – i wciąż jest – potencjalnie narażona na próby dotarcia do nich z treściami propagandowymi i pozyskania ich jako ochotników do budowy potęgi Państwa Islamskiego.

Z badań nad treściami propagandowymi udostępnianymi online przez Państwo Islamskie wynika, że treści atakujące Francję skupione są w trzech nurtach – międzynarodowej postawy Republiki Francuskiej względem krajów muzułmańskich i frontów dżihadystów, wrogości do Islamu we Francji, oraz ukazania Republiki jako kraju niewiernych. Warto zauważyć, że problematyka ta występuje nie tylko w materiałach produkowanych przez Państwo Islamskie, ale jest również widoczna w ramach narodowej i międzynarodowej polityki jako element dyskusji o zasadności i skuteczności działań podejmowanych przez rząd francuski. Liczne zakazy względem prezentacji symboli religijnych czy też ograniczenia względem ubioru stanowią element, który jest odbierany jako represyjny względem ludności. Poszczególne elementy ubioru (np. burka) mogą być inaczej odbierane przez osoby liberalne i konserwatywne, niezależnie od wyznania.

Francja jest jednym z ulubionych tematów wideo-materiałów produkowanych przez agencje medialne ISIS. Zwłaszcza w dłuższych produkcjach (30-50 minutowych) poruszane są kwestie francuskiej polityki czy problemów społecznych (np. protestów żółtych kamizelek). Fundamentalisci, oprócz filmów zachęcających do wstąpienia w szeregi Państwa Islamskiego, publikowali również materiały zachęcające do podejmowania walki przeciwko Francji. Jednym z przykładów takiego wideo było opublikowanie, niespełna dzień przed atakiem na redakcję magazynu Charlie Hebdo (7 stycznia 2015 roku), materiału wzywającego do ataku jakimkolwiek narzędziem. Podobne materiały prezentowały żołnierzy ISIS palących

francuskie paszporty czy bojowników francuskojęzycznych zachęcających do przystąpienia do nowokreowanego „państwa”. Nagrania te były bardzo profesjonalnie przygotowane, a do montażu wykorzystano także nagrania przedstawiające przywódców politycznych, oficjalne wystąpienia polityków podczas uroczystości państwowych, czy wycinki z programów telewizyjnych. Wykorzystywano też wypowiedzi dotyczące migrantów czy wojen w Afryce i na Bliskim Wschodzie, w których udział bierze Francja. Materiały kierowane bezpośrednio do społeczeństwa francuskiego są często przygotowywane w ich ojczystym języku lub z napisami. W filmach występują również osoby mówiące biegle po francusku.

Należy podkreślić, iż materiały produkowane przez Państwo Islamskie ewoluowały. Początkowo były przygotowywane nieprofesjonalnie, amatorsko i miały za zadanie ukazać okrucieństwo. Obecnie są to profesjonalnie opracowane wideo, z wykorzystaniem ujęć wykonanych z dronów, z celowym przekazem skierowanym do konkretnej grupy odbiorców i na konkretne platformy streamingowe. Co więcej, trzeba zwrócić uwagę na wykorzystanie elementów popkultury w tworzonych materiałach – gier komputerowych (np. grafika zawierająca hasło „This is our call of duty”, nawiązującej do serii bardzo popularnej gry komputerowej *Call of Duty*), czy wizerunków sportowców. Ważnym elementem produkowanych materiałów było nawiązywanie do sytuacji politycznej czy społecznej, a także wydarzeń o charakterze międzynarodowym. Przykładem takich działań są np. grafiki mające na celu zastraszenie społeczeństwa, które zostały „wypuszczone” za pośrednictwem sieci społecznościowych nawiązując do Mistrzostw Świata w Piłce Nożnej w 2018 roku (grafika zawierająca oficjalne logo FIFA 2018 w otoczeniu flag 28 państw z napisem w języku francuskim „Choisis ta cible” – *wybierz swój cel terrorystyczny*), czy bardzo charakterystyczny materiał graficzny opublikowany przy okazji protestów tzw. żółtych kamizelek w listopadzie 2018 roku (podczas których w sieci pojawiła się grafika nawiązująca do protestów z podpisem „Attendez Paris...Dimanche sera sanglant pour vos rassemblements par la permission d'allah” – *Spodziewaj się Paryżu... Niedziela będzie krwawa dla waszych zgromadzeń, za zgodą Allaha*).

Wyk. Ataki dżihadystyczne¹ w Republice Francuskiej w latach 1979-2019

LICZBA ATAKÓW

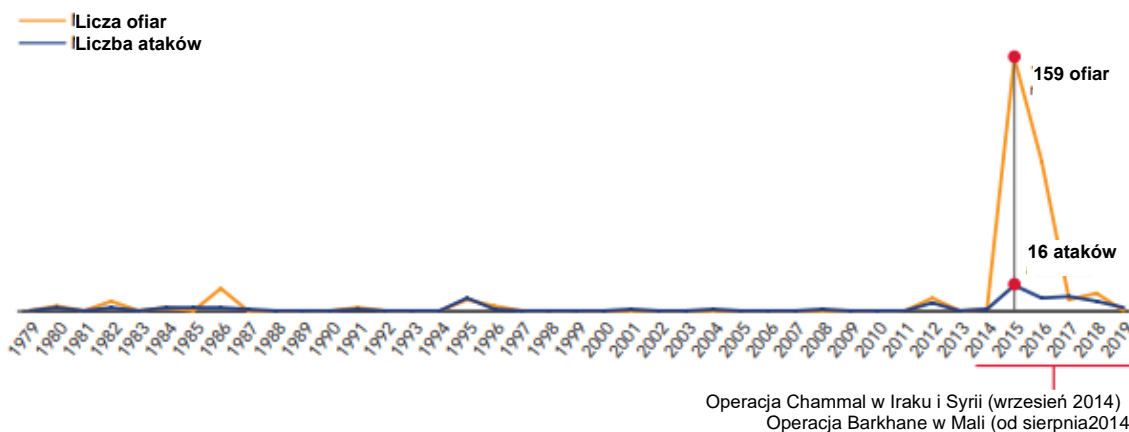
71 [potwierdzone]

76 [niepotwierdzone we wszystkich źródłach]

LICZBA OFIAR

317 [potwierdzone]

317 [potwierdzone w kilku źródłach]

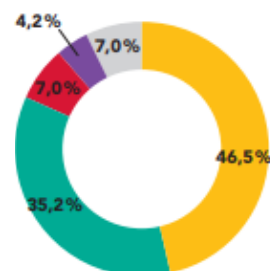

GLÓWNE CELE

- **19,7% ludność cywilna**
14 ataków
- **15,5% Policja**
11 ataków
- **14,1% Wojsko**
10 ataków
- **4,2% urzędnicy państwowi**
3 ataki

RODZAJ ATAKÓW

- Przy użyciu broni (33)
- Użycie materiałów wybuchowych
- Zabójstwo (m.in. białą bronią) (25)
- Branie zakładników / Porwanie (3)
- Inne (5)

REGIONY NAJBARDZIEJ DOTKNIĘTE:

REGION	LICZBA ATAKÓW
Île-de-France	46
Midi-Pyrénées	4
Rhône-Alpes	3
Provence-Alpes-Côte d'Azur	3

43,2 % osób, które zginęły w atakach islamistycznych we Francji, zginęło podczas zamachów z 13 listopada 2015 r.

66,2 % ataków islamistycznych we Francji miało miejsce w latach 2012-2019.

20,2 % ludzi, którzy zginęli w islamistycznych atakach w Europie, zostało zabitych we Francji.

NAJBARDZIEJ ZABÓJCZA GRUPA TERRORYSTYCZNA

Państwo Islamskie
Odpowiedzialne za **49,5%** zgonów spowodowanych atakami islamistów we Francji

ŚREDNIA LICZBA ZABITYCH W ATAKU

źródło: opracowanie własne na podstawie : Fondation Pour L'Innovation Politique, *Les attentats islamistes dans le monde 1979-2019*, Paris 2019, s. 32.

¹ W Republice Francuskiej określa się ataki dżihadystyczne lub podejmowane przez osoby wyznania islamskiego jako zamachy islamistyczne.

Utrata część terenów przez Państwo Islamskie, a także ich zaangażowanie w Syrii, wpłynęło dość znacznie na możliwości propagandowe organizacji. Ograniczona liczba oryginalnych treści, tworzonych przez oficjalne agencje Państwa Islamskiego, wywołała zwiększoną aktywnością medialną tzw. „fanów”, którzy z mniejszym lub większym stopniem profesjonalizmu, kontynuowali misję ISIS w mediach społecznościowych. Tworzenie tzw. supported generated content (wsparcia medialnego) najczęściej opierało się na tworzeniu grafik o bardzo szerokiej gamie tematycznej – od tekstów doktrynalnych, po gloryfikację męczeństwa. Dominowały treści nawołujące do ataków samotnych wilków oraz cytaty liderów ISIS, które miały budować narrację o potędze organizacji terrorystycznej. Materiały tworzone przez zwolenników były szczególnie widoczne w okresach przed świętami państwowymi, imprezami masowymi lub w czasie protestów (w trakcie Mistrzostw Świata, Świąt Bożego Narodzenia czy protestów tzw. „żółtych kamizelek”).

Rekomendacje

Jednym z podstawowych celów ISIS jest osiągnięcie rozgłosu i wykorzystanie sieci społecznościowych do promocji swojej działalności. Zamachy terrorystyczne mają na celu budować obraz silnej organizacji. W związku z tym sieci społecznościowe nie mogą być traktowane jako narzędzie wyjątkowe, lecz jako obszar funkcjonowania organizacji terrorystycznych wynikający z postępu technologicznego. Media społecznościowe, jak pokazuje przykład Francji, stały się naturalnym środowiskiem funkcjonowania organizacji terrorystycznych, w tym w szczególności Państwa Islamskiego. Organizacja ta wykorzystwała nowoczesne kanały komunikacji do wywoływania strachu, a także do pozyskiwania zwolenników i żołnierzy do budowanego przez siebie „państwa”.

Republika Francuska pozostaje współcześnie w obliczu najwyższego poziomu zagrożenia terrorystycznego. W celu wzmocnienia współpracy międzynarodowej powinny zostać podjęte działania w zakresie zapobiegania finansowaniu terroryzmu, zmniejszenia ryzyka uzyskania przez terrorystów broni masowego rażenia, oraz usprawnienia transgranicznego udostępniania informacji przez funkcjonariuszy organów ścigania. Istotne będą strategie regionalne i międzynarodowe opracowane w ramach Unii Afrykańskiej, Rady Europy, Unii Europejskiej, Ligi Państw Arabskich, Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, Organizacji

Państw Amerykańskich, Organizacji Współpracy Islamskiej, Południowoazjatyckiego Stowarzyszenia na rzecz Współpracy Regionalnej oraz innych podmiotów zależnych.

Doświadczenia Francji powinny być również swego rodzaju przykładem, z którego inne kraje powinny korzystać. Poprzez analizę błędów, które popełniły francuskie służby, a przy tym ulepszając własne metody i środki przeciwdziałania dezinformacji i terroryzmowi, inne państwa członkowskie Unii Europejskiej mogą znacznie usprawnić własne systemy bezpieczeństwa. Funkcjonowanie organizacji terrorystycznych jest porównywalne do sposobu działań międzynarodowych organizacji przestępczych. W związku z powyższym, należałoby wziąć pod uwagę wyzwania, przed którymi stanęła Francja, a następnie wzmocnić własne systemy ochrony. Polska, która jest często celem dezinformacji prowadzonej przez podmioty z Europy Wschodniej, powinna stworzyć własne narzędzia, dopasowane do pojawiających się wyzwań. Dlatego też niezbędnym jest stale prowadzić działalność profilaktyczno-uświadamiającą z zakresu reagowania na zagrożenia o charakterze terrorystycznym oraz podejmować się weryfikacji dezinformacji, m.in. na rzecz rozróżniania fake newsów. Jest to skomplikowane, ale kluczowe, aby funkcjonować we współczesnej rzeczywistości silnie zależnej od technologii.

*W analizie nie przedłożono linków do przykładowych materiałów video organizacji terrorystycznych z uwagi na ich drastyczny charakter, a także w celu zatrzymywania rozpowszechniania treści o charakterze terrorystycznym.

Główne źródła:

A.Y., The State of al-Qaeda, <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/the-state-of-al-qaeda>.

Bare N., Francjafrrique, Stosunki francusko-afrykańskie – wczoraj i dziś, Uniw. Warmińsko-Mazurski, Olsztyn 2010.

Bindner L., Jihadists' Grievance Narratives against France, International Centre for Counter-Terrorism, ICCT Policy Brief, February 2018.

European Union Terrorism Situation and Trend Report (Te-Sat) 2020, Europol.

Evera van S., How to Make America Safe: New Policies for National Security, Tobin Project's National Security Working Group, Cambridge 2006.

Galang M. A., The Islamic State of Iraq and Syria: Profile and Strategic Assessment, NDCP Policy Brief, 18 April 2015, No. 2.

Haut-Commissariat des Nations Unies aux droits de l'homme, Droits de l'homme, terrorisme et lutte antiterroriste, Fiche information No 32, United Nations, Geneva 2009.

Institute for Economics & Peace, Global Terrorism Index 2015 – Measuring and understanding the impact of terrorism, Sydney 2015.

Institute for Economics & Peace, Global Terrorism Index 2017 - Measuring the impact of terrorism, Sydney 2017.

Institute for Economics & Peace, Global Terrorism Index 2019 - Measuring the impact of terrorism, Sydney 2019.

Kepel G., Terror we Francji - geneza francuskiego dżihadu, Dialog, Warszawa 2017.

M. Konarski Rwanda oskarża Francuzów o współudział w ludobójstwie, Portal Spraw Zagranicznych, <http://www.psz.pl/130-afryka/rwanda-oskarza-francuzow-o-wspoludzial-w-ludobojstwie>

Raport Online jihadist propaganda, 2018 in review, Europol.

Rękawek K., Człowiek z małą bombą - o terroryzmie i terrorystach, Wołowiec 2017.

Sheikh M. K., Greenwood M. T. J., Taliban talks past, present and prospects for the US, Afghanistan and Pakistan, DIIS

Stenersen A., Thirty Years after its Foundation – Where is al-Qaida going?, Perspectives on terrorism, Volume 11, Issue 6, December 2017.

Toumi M., Wprowadzenie do ustroju i prawa państw arabskich, KUL, Lublin 2015.

Walker A., What Is Boko Haram, United States Institute of Peace, Special Report 308, June 2012.

Wołoszański B., Zemsta OAS, Sensacje XX wieku, Nr 5, Magnum 1994.

O AUTORZE

dr Aleksander Olech. Dyrektor Programu Bezpieczeństwa Europejskiego w Instytucie Nowej Europy. Doktor nauk o bezpieczeństwie. Specjalista z zakresu bezpieczeństwa i relacji międzynarodowych. Doświadczenie badawcze zdobywał m.in. na Université Jean Moulin III w Lyonie, Instytucie Stosunków Międzynarodowych w Pradze oraz Instytucie Wspierania Pokoju i Zarządzania Konfliktami w Wiedniu. Stypendysta OSCE & UNODA Peace and Security oraz Fundacji im. Kazimierza Pułaskiego. Jego główne zainteresowania badawcze to terroryzm, międzynarodowa współpraca na rzecz bezpieczeństwa w Europie Wschodniej oraz rola NATO i UE w środowisku zagrożeń hybrydowych.

JEŻELI DOCENIASZ NASZĄ PRACĘ, DOŁĄCZ DO GRONA NASZYCH DARCZYŃCÓW!

Z otrzymanych funduszy sfinansujemy powstanie kolejnych publikacji.

Możliwość wsparcia to bezpośrednia wpłata na konto Instytutu Nowej Europy: 95 2530 0008
2090 1053 7214 0001 tytułem: „darowizna na cele statutowe”.